
KRÓNIKA

KULTURÁLIS ÉVFORDULÓK
1984-BEN. — 1894. január 21-én Belgrádban meghalt Vojislav Ilíc költő. — 1844. január 28-án született Nyíregyházán Benczúr Gyula festőművész. — 1884. február 5-én született Zomborban Veljko Petrović író — 1864. február 7-én, 77 éves korában Bécsben meghalt Vuk Karadžić néprajzkutató, filológus. — 1934. február 8-án, 55 éves korában hunyt el Szegeden Móra Ferenc író. — 1804. február 12-én halt meg Immanuel Kant filozófus. — 1844. február 20-án született Munkácson Munkácsy Mihály festőművész. — 1914. március 26-án született Tennessee Williams drámaíró. — 1824. március 27-én született Szlavónbrodban Branko Radičević költő. — Dušan Vasiljev költő 1924. március 27-én, 24 éves korában halt meg szülőhelyén, Kikindán. — 1784. április 4-én született Kőrösön Kőrösi Csoma Sándor utazó, tudós. — 1564. április 23-án született Stratfordon-Avonben William Shakespeare költő, drámaíró. — 1904. május 5-én, 79 éves korában halt meg Budapesten Jókai Mór író. — Balassi Bálint költő 1594. május 30-án, 40 éves korában Esztergomban belehalt a török elleni csatában szerzett seibebe. — 1814. június 12-én született Alvincen Kemény Zsigmond író. — Jovan Jovanović Zmaj költő 1904. június 14-én, 71 éves korában halt meg Kamenicán. — Július 7-én lesz tíz éve, hogy 73 éves korában elhunyt Majtényi Mihály író. — 1904. július 15-én, 44 éves korában halt meg A. P. Csehov író. — 1374. július 19-én halt meg Arquában Francesco Petrarca költő, aki 1304. július 20-án született Arezzóban. — 1784. jú-

lius 31-én halt meg Párizsban Denis Diderot filozófus, író. — 1434. augusztus 29-én született Szlavóniában Janus Pannonius humanista költő, aki a horvát irodalomban Ivan Česmički néven tartanak számon. — 1914. szeptember 23-án született Kishegyesen Csépe Imre. — 1904. szeptember 27-én született Edvard Kocbek költő. — 1864. október 5-én, 41 éves korában halt meg Alsósztrégován Madách Imre, Az ember tragédiájának szerzője. — 1894. október 6-án született Gornji Milanovacban Momčilo Nastasijević író. — Branislav Nušić író 1864. október 8-án született Belgrádban. — 1844. október 15-én született a szlovéniai Vrhnóban Simon Gregorčič költő. — 1894. október 18-án született Budapesten Déry Tibor író. — 1554. október 20-án született Zólyomban Balassi Bálint. — Radnóti Miklós költővel 1944 őszén — némi adatok szerint október utolsó napjaiban, más adatok szerint november 6. és 10. között — végzett a gyilkos német golyó. Harmincöt éves volt. — 1894. november 3-án született Baranyi Károly szobrászművész. — 1664. november 18-án Csáktornya környékén egy vadászat alkalmával, 44 éves korában életét vesztette Zrínyi Miklós költő. — 1694. november 21-én született Párizsban François-Marie Voltaire író, filozófus. — December 1-jén lesz tíz éve, hogy Kamenicán meghalt Zilahy Lajos író. — 1944. december 24-én végezték ki Sopronkőhidán a nyilasok Bajcsy-Zsilinszky Endre közíró, politikust, a magyar antifasiszta ellenállási mozgalom vezetőjét. Ötvennyolc éves volt. — 1944. december 30-án halt meg, 78 éves korában, Romain Rolland író.

T. L.

MLADEN LESKOVAC ÉS DRAGOSLAV MIHAILOVIĆ DÍJA. A Vajdasági Íróegyesület három évvel ezelőtt alapított irodalmi díját, ezúttal életművéért Mladen Leskovac irodalomtörténésznek ítélte oda, hat évtizedes gazdag írói munkássága elismerésül. Leskovac akadémikus — állapítja meg a zsüri — esszéírói, irodalomtörténeti, műfordítói és költészeti munkássága során számos értékes művel gazdagította a jugoszláv irodalmat. Különösen jelentősek a *Članci i eseji* (1949), *Na našoj postojbini* (1951), *Antologija starije srpske poezije* (1953), *Bećarac* (1958). a kétkötetes *Iz srpske književnosti* (1968), *Baština* (1977), *O Lazi Kostiću* (1978) című könyvei, valamint Jovan Jovanović Zmajról írott tanulmányai. A díjat a Vajdasági Íróegyesület február végi közgyűlésen adják majd át.

Mladen Leskovacot, aki január elején töltötte be nyolcvanadik életévét, születésnapján, köszöntötték a Matica srpska székházában. Írói munkásságát dr. Božidar Kovaček méltatta, emlékeztetve arra, hogy Leskovac professzornak írói érdemei mellett jelentős szerepe volt az újvidéki filozófiai fakultás létrehozásában és évenként keresztlül sikeresen vezette a Matica intézményét is.

Aki figyelemmel kísérte a szerbhorvát nyelvterületen megjelent tavalyi regénytermést, a különben tekinthetetlen számú 47 mű közül mintegy 15-ről állapíthatja meg, hogy figyelemreméltóbb. Ezek közé tartozik — hogy csak néhányat említsünk — a NIN kritikusi által legjobbnak ítélt *Čizmaši*, Dragoslav Mihailović, a *Petrija koszorúja* szerzőjének regénye. azután Borislav Pakić: *Besnilo*; két újvidéki író: Aleksandar Tišma *Vere i zavere*, valamint Boško Ivkov *Jeza* című regénye. Az élvonalba tartozik még, kétségkívül, Mirko Kovač *Uvod u drugi život* című önéletrajzi írása, Neven Orhel *Uzbuna na odjelu rak*, a tavalyi NIN-díjas Pavlo Pavličić *Éter* című műve, és így tovább.

Mihailović új regénye, amely a Srpska književna zadruga kiadásában

jelent meg, egy nagyobb projektum, talán trilógia része, de magában is önálló, kerek egész. Mihailović folytatja benne a *Kad su cvetale tikve* ben és a *Petrija koszorújában* elkezdett eljárásmodot, amennyiben egy aránylag beszűkült látomású, afféle egyszerű emberrel mesélteti el a történetet. A filmművészetben naturalistáknak mondott alak szemlélete, rezonjai sajátos világos és képiséget eredményeznek Mihailovićnál. A regény egyébként a két világháború között, a régi Jugoszláviában játszódik, s mint mondani szokás, a katonaléletről merít. A mesélő ezúttal egy zupás őrmester, az akkori társadalmi ranglétra alsó fokain álló személy. Története közvetlenül a második világháború kitörése előtt fejeződik be, s majd csak a könyv harmadik, záró része világítja meg a mesélőt, azaz a főhős további sorsát, amely ideggyógyintézetben végződik, visszautalva így módon az élet elviselhetetlenségére. Újszerű ízt ad a regénynek, hogy az anyagkifejtésben a mesélő és a megfelelő dokumentatív anyag kombinálása viszi előre a történetet, ami roppant hatásos, mert az okmányoknak látszólag semmi közük a zupás őrmester históriájához, s csak a mélyebb utánagondolás tárja fel a finom összefüggéseket.

A VAJIDASÁGI ENCIKLOPÉDIA ELŐKÉSZÜLETEIRŐL. A múlt év végén dr. Dušan Popov a Vajdasági Enciklopédia főszerkesztő-helyettese nyilatkozott a nagyszabású kiadói vállalkozásról. Az alábbi nyilatkozatának főbb részleteit közöljük.

— Efféle nagyszabású vállalkozásokba olyankor fog bele egy-egy társadalmi közösség, amikor valóban megérnek rá feltételei és erői. Néhányan akik Jugoszlávia Enciklopédiája második kiadásának vajdasági szerkesztőcsoportjában dolgoztunk, 1979-ben indítványoztuk, hogy — mivel a feltételek, de az igények is megvannak rá — hozzá kellene kezdeni egy külön vajdasági enciklopédia szerkesztéséhez, mert az országos kiadvány nyújtotta keretek megközelítőleg sem teszik le-

hetővé mindannak az ismertetését, amit mi Vajdaságról, erről a soknemzetiségű, sajátos tájegységről és társadalmi-politikai közösségről elmondani szükségesnek tartunk...

Kezdeményezésünket a Szocialista Szövetség Tartományi Választmányának művelődési és tudományügyi szakosztálya teljes mértékben támogatta, s ennek alapján a Tartományi Képviselőház határozatot hozott az átfogó munka beindításáról. A tervet az akkoriiban alakult Vajdasági Tudományos és Művészeti Akadémia a saját projektumaként fogadta el s ő is finanszírozza. Csakhamar megalakította az enciklopédia-bizottságot, ez pedig a szerkesztő bizottságot, s ebben helyet kaptak tartományunk valamennyi nemzete és nemzetisége tudományos dolgozóinak képviselői. Dušan Popović főszerkesztőnek, az egykori publicistának, a VKSZ TB Elnöksége tagjának az irányításával az én operatív szervezőmunkám mellett tizenhat szakterületi szerkesztő 250 munkatárs közreműködésével végzi a rendkívül szerteágazó, úttörő jellegű kutatómunkát.

Mivel azonban a munkatársak túlnyomó többsége niszteletdíjként vesz részt a vállalkozásban — azaz: nincs állandósított munkaközösségünk, apparátusunk — nehéz az ütemtervet konkretizálni, s nem véglegesítettük még a várható terjedelmet sem: csupán laza keretként beszélhetünk hat-nyolc nagy formátumú kötettről, a későbbi, kiegészítő pótkötettel együtt.

— Mégis — ha minden jól megy — az első könyv kéziratát év végéig összeállíthatjuk, s kinyomtatására 1985 során számíthatunk. Ha pedig ezt az elképzelést sikerül megvalósítanunk, akkor már valószínűleg minden rákövetkező évben megjelentethetünk egy-egy új kötetet. Ez persze a szervezési nehézségek áthidalása mellett az anyagiaktól is függ.

Mindenesetre sokat jelent, hogy a mű gerincét képező fő címszójegyzék úgyszólván kész. Az első kötet címszójegyzékét viszont már tavaly megküldtük véleményezés, kiegészítés végett a tartomány mind az ötven közösségének, az érdekelt szervezeteknek és

intézményeknek, és több regionális tanácskozást szerveztünk az anyag megvitatása céljából. Ezek során Zrenjaninban igen hasznos javaslat hangzott el: alakítsunk minden közösségben enciklopédia-bizottságot, s ezek folyamatosan véleményezni fogják a kötetek kéziratát, illetve a rájuk vonatkozó szócikkeket. (Hadd jegyezzem meg: a nyomdai munkálatokkal a Forumot bíztuk meg.)

Munkánk minősége érdekében természetesen nagy segítséget várunk a tudományos intézményekkel, a hazai és külföldi rokon szerkesztőségekkel, folyó együttműködéstől is. Hangsúlyoznom kell végül, hogy a terv szerint a szerbhorvát nyelvű kiadás anyaga lényegében változatlanul jelenik meg tartományunk többi négy nyelvén is, tehát már a szerbhorvát szöveg olyan alaposággal, részletezéssel készül, hogy mindenben megfeleljen a többi nyelvtérlet specifikus igényeinek is.

Ismerkedésünknek, kölcsönös megbecsülésünknek, együvé tartozásunk tudatosításának fontos tényezője lesz tehát ez a Vajdaságot a teljesség igényével első ízben bemutatni hivatott munka.

MEGHALT ISMET MUJEZINOVIC. Január 9-én Sarajevóban 77 éves korában meghalt Ismet Mujezinović az egyik legismertebb jugoszláv festőművész. Mujezinović 1907-ben született Tuzlán, 1929-ben végezte Zágrábban a Képzőművészeti Akadémiát, majd több évig Párizsban élt, alkotott s közben művészettörténetet tanult. A népfelzabádító háborúban újságírói és agitációs propaganda tevékenységet fejtett ki s közben rajzokon, festményeken örököltette meg a háború borzalmaikat. Ács József kritikus a Magyar Szóban a következőket írja Ismet Mujezinovićról: „... Rendkívüli megfigyelőképesége páratlan mesterségbeli tudásával és technikájával párosult. Főbb művei (Sutjeska, Átkelés a Neretván, Sebesültek szállítása, Tifuszosok, Menekültek...) rendkívüli meggyőző erejűek, ami a személyes élményből fakad. Képei a fájdalmas

tanúvallomások bizonyosságával hatnak. de egyben — és éppen ez művészetének egyik fő jellemzője — felemelnek és nemesítenek is. A tragédián keresztül az emberré válást, a felszabadulás annyira óhajtott élményét senki sem tudta ennyire felidézni. Ez a tartalom azonosul a népfelszabadító háború történetével, melynek drámája az örökös mozgás által nyilvánul meg, s ez a valóság lényege. Muzejinović stílusa a mozgás átlényegítéséből, vagyis a fizikai mozgás szublimálásából alakul ki, és mindezt technikai könnyedség jellemzi. Festésmodora „villanó” hosszú ecsethúzásai szinte lebegnek. Ahogy művészte egyre inkább kristályosodott, úgy kerülte az árnyék és a fény érzékies ellentéteit... A szociális témát kedvelte, melynek gyökerei a 19. századba nyúlnak vissza. Olyan művésztípus. aki a szociológiát rokon szakmának tekintette a festéssel. Nagy művészi érdeme, hogy már a háború alatt elvetette a szocialista realizmust, mert dogmatikusnak érezte. A szabadságharcot szabadságharcnak fogta föl a művészetben is. Azt tartotta, hogy előbb embernek kell lenni, s csak azután művésznek. Roppant tekintélynek örvendett, amire ugyan nem tartott igényt...”

EGYMÁSHOZ VALÓ KÖZELEDÉS. Enver Gjerqeku költő és műfordító, priština-i Bölcsészkar-tanára, a tartományunkban megrendezett Kosovói Művelődési Napok résztvevőjeként nyilatkozott a sajtónak.

Visszapillantva e jelentős művelődési rendezvény eredményeire és tanulságaira, a többi között elmondta, hogy a kosovói írócsoport a további együttműködésről tárgyalt a Vajdasági Íróegyesület képviselőivel, több konkrét találkozót beszéltek meg, és — őt is a küldöttség tagjait is — kellemesen meglepték a Szerb Matica, a Forum, a Ruszke Szlovo képviselőinek könyvkiadási ajánlatai. „Mindannyian tudatában vagyunk annak — mondta Enver Gjerqeku —, hogy mekkora szükség van az együttműködésre po-

litikai, gazdasági és minden más téren, de nem kevésbé fontos a hazánkban élő nemzetek és nemzetiségek művelődési értékeinek kölcsönös megismerése. Ebben külön helye van az irodalmi együttműködésnek, mert az irodalom az, amely valamely nép vagy vidék legnagyobb szellemi értékeit egyesíti magában. Minél nagyobb fokú az együttműködés, annál jobban megértjük és becsljük egymást. Egy nép legnagyobb művészi és szellemi értékeinek megismerése rokonszenvet ébreszt az emberekben, hozzájárul a kölcsönös közeledéshez, mert azzal, hogy valamely irodalmi művet más nyelvre ültetünk át, az a befogadó nyelv szellemi kincsévé válik, és ezáltal mindannyian csak gazdagodunk. Ha ezt a munkát nem szervezzük meg és nem ápoljuk intenzíven, az együttvartozás, a testvériség és egység gondolata pusztá jelszó marad.

A három nyelven — albánul, szerbhorvátul és törökül — alkotó kosovói irodalom az utóbbi években több jelentős, vidékünkhez kötődő regényt tud felmutatni, továbbá felszerűlt egy modern, urbánus költészetet ápoló költőnemzedék is. Van tehát mit felkínálnunk fordításra. Én személyesen nem egyszerűen transzponálásnak, tartalmi közvetítésnek tartom a fordítást. Mivel magam is fordítok, és nagyon szeretem ezt a munkámat, a műfordítást sajátos alkotótevékenységnek tekintem. A műfordítás — szerintem — mélyebben szántó, mélyebbre leásó olvasás, és csak akkor igazán jó, ha azt a benyomást kelti, mintha a fordításos mű próza vagy vers, mindegy — az olvasó anyanyelvén íródott volna. Ilyen illúziót kelteni persze csak akkor lehet, ha a fordítás vagy átköltés valóban mestermunka.

Sajnos, keveset fordítunk, nemcsak az ilyen magasra szabott mércék miatt, hanem azért is, mert a fordítótevékenységet még mindig nem szerveztük meg kellőképpen, vagy más szóval, még mindig nem tettük igazán társadalmi igényné annak ellenére, hogy társadalmunk nélkülözhetetlen szüksége — fejezte be nyilatkozatát Enver Gjerqeku.